

Magyar Zoltán: 22/10/43

Tekintetes Szakosztály!

Az ország összes egyetemeinek rektorai közös emlékiratot terjesztettek a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur elé a tudományos fokozatok adományozása jogának az egyetemek részére való kizárólagos fenntartása ügyében. A miniszter ur az emlékiratot véleményes javaslattétel végett az Országos Felsőoktatási Tanácsnak küldötte meg, amely viszont annak először szakosztályunk által való tárgyalását kívánta.

A kérdést, mint előadó áttanulmányozva, javaslatomat a miniszter urnak adandó választervezet alakjában van szerencsém előterjeszteni;

Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Ur!

Ottani szám: 2711/1943.

Tárgy: A tudományos fokozatok adományozása jogának az egyetemek részére való kizárólagos fenntartása.

Az ország összes egyetemeinek rektorai a tudományos fokozatok adományozása jogának az egyetemek részére való kizárólagos fenntartása ügyében Nagyméltóságodhoz intézett együttes emlékiratát az Országos Felsőoktatási Tanácsnak méltóztatott véleményes javaslattétel végett megküldeni. A kérdésnek fontosságához mért alapos megvitatása után véleményes javaslatunkat az alábbiakban van szerencsénk Nagyméltóságod elé terjeszteni.

Az emlékirat a következő négy sérelem, illetve veszély megszüntetését kívánja:

1. A doktoravatási jog kizárólag az egyetemeket illetheti meg és ezért megengedhetetlen, hogy bármely főiskola a doktorrá avatás jogával felruháztassék.
2. A doktoravatás jogának kizárólagossága nem szorítkozik a doktoravatáshoz tartozó vizsgák és dolgozatok elbírálására és az avatási szertartásra, hanem magában foglalja azt a logikai előzményt, hogy a jelölt a doktorrá avatásra jogot adó előtanulmányait is az egyetemen végezze.
3. Az oklevél alapján használható cím ne legyen azonos egyetem és főiskola végzése esetén, pl. ezidőszerint okleveles mezőgazda.
4. A magántanárrá való képesítés joga szintén kizárólag az egyetemeket illetheti meg.

Ad 1. A doktorrá avatás joga az egyetem fogalmától el nem választható. Az egyetem fogalma hosszú történeti fejlődés eredménye és világszerte egyet jelent. Az egyetemnek örök sajátos feladata az igazság kutatása és a tudomány előbbrevitele. E mellett feladata a felsőoktatás is, sőt ez egyre nagyobb részét teszi

1887. 11. 22.

(a m. kir. gardasági akadémiára néven működő főiskola)

a. rendelkezés értelmében, a merőgardasági tudományok magasabbfokú művelése és tanítása végett fokozatosan nyolcfélévűre terjedő tanulmányi idejű merőgardasági főiskolákká nevezetnek át. A Minisztérium, nevezeti szabályzata értelmében, korábban a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter határozata alatt álló a tudományegyetemeket megillető önkormányzattal, tantervvel, képzési szabályzatokkal kiadásának, doktorváratásának és magánoklak nevezeti szabályzata mindössze annyit mond, hogy "a m. kir. merőgardasági főiskola a feldmívelésügyi miniszter felhatalására alatt álló a szabályzatban előírt módon, és az egyetemmel való párhuzammal csak egy nyelvi vizsgára és nyelvi vizsga rendkívüli tanúra. Alkalmasnak, adó a jelen szabályzat másképp nem rendelkezik - a tudományegyetemek tantervvel való párhuzam a képzési szabályzatok tekintetében is teljeskörűen irányítja.

képesítés az orvosi foglalkozás gyakorlására. Ezért az orvosi szigorlatokon kormányképviselő is mindig résztvesz. A bölcsészettudományi doktorátus tulajdonképpen szintén csak tudományos grádus és kevés állás betöltésére képesít. Középiskolai tanári állás betöltésére, ami a bölcsészettudományi kar hallgatói nagy többségének a célja, a középiskolai tanárvizsgáló bizottság előtt letett vizsga képesít, amely bizottság független az egyetemtől. A jog- és államtudományi karok által adott doktori fok egyuttal államérvényes képesítést is jelent, de vannak ma is jogtudományi és államtudományi államvizsga bizottságok, amelyek államérvényes képesítést adhatnak, bár a mai rend szerint már csak nagyon kevés állásra. A műegyetem mindaddig, amíg 1904. évben a műszaki doktorátust be nem vezették, csak államérvényes képesítő okleveleket állított ki, a műszaki doktorátus¹ azonban ezt a jogát nem érintette és a ^{mindig} doktori oklevél tisztán tudományos képesítés. Államérvényes képesítő okleveleket adnak a különböző főiskolák is / mezőgazdasági főiskola, rajztanárképző, zeneművészeti főiskola, stb. / ^{de doktoravatás joguk nincs}. Látszik tehát, hogy az állam és a hallgatók szempontjából gyakorlati fontossággal az államérvényes képesítés bír, ami különbözik a doktorátustól, ^{amint} tudományos képesítés. Célyszerűségi okokból az állam megtehetette azt, hogy egyes szakokban a doktorátust ruházza fel államérvényes képesítés minőségével, e tekintetben a különböző államok különböző képen járnak el és érthető az, ha államérvényes oklevelek kiadására nemcsak egyetemeket jogosítanak fel, hanem különböző szakiskolákat is, de fogalmilag abszurd a doktoravatás jogának az egyetemtől való elválasztása. ~~Erre nem is tudunk külföldön sem példát.~~ Lehetséges az, hogy az egyetemek szaporítják a doktorátusok fajait, pl. bevezetik a gyógyszerészi doktorátust, amelynek a képzése teljes egészében az egyetemen folyik. Arra is van példa külföldön és nálunk egyaránt, hogy az egyetemek fakultásainak a számát szaporítják, ^{korábban önálló főiskolák beolvasztása} ^{vagy} új fakultások szervezése útján. Ha ezek is rendelkeznek saját szakjukból doktoravatás jogával, szaporodik a doktorátusok fajainak száma, de sértetlen marad az az elv, hogy doktorátust csak egyetem adhat. ~~(Mindezekben az esetekben következetesen fennáll az az elv, is, hogy a doktorátusra csak olyan előtanulmányok képesítenek, amelyeket a jelölt ugyanazon az egyetemen végzett.)~~ Tétéles jogunk ennek a felfogásnak mindenben megfelelő rendelkezést tartalmaz. A József Nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem szervezéséről szóló 1934:X. tc. 16. §-a a következőképpen szól: "Doktorrá avatásra és egyetemi magántanárrá képesítésre az 1934. évi július hó 1. napjától kezdve a tudományegyetemeken kívül csak a M. kir. József Nádor műszaki és gazdaságtudományi Egyetem jogosult." Ez a rendelkezés teljesen kielégítő és kizárja a rektori emlékiratban említett aspiráció teljesülését, ^{és} ⁶ Kiegészítésül csak arra kívánunk még utalni, hogy a képzőművészeti vagy a zeneművészeti főiskoláknak az egyetemi karokká való átalakítása külföldön sem ~~is~~ történt, ^{meg} a ^{művészeti főiskolák teljesen eltérő tárgyánál és szelleménél fogva.} A mező-

Legyinttal mutatja a magyar főműveltségnek azt a helyes tudománypolitikai felfogását, hogy megfontoltan kívánta azt az ideiglenes elvtelen engedelményt, amely az állatorvosi akadémiát 1906-ban ^{a doktoravatás} a Pannóniai és Erdőmérnöki Főiskolát 1931-ben a doktoravatás és magántanárképesítés jogával felruházta. Nem szabad tehát ^(Külföld) a felfogástól mégis eltérnie.

-4-

gazdasági főiskoláknak az a törekvése, hogy a doktorrá avatás jogát megszerezzék, az egyetemi eszmének olyan félreértéséből származnak, amely nem tud különböz-
tetni a tudományos fokozat és az államérvényes képzítés között. *Magyarországi főiskolák képzítő oklevelét adhatják.* Az a körülmény, *pedig* hogy a műegyetem mezőgazdasági doktorokat avathat, kielégíti azt a szükségletet, hogy azok az egyének, akik megfelelő tudományos teljesítményekre hivatkozni tudnak, ezt a tudományos fokozatot Magyarországon is elnyerhessék. *a tudományos képzítés* Ez azonban magán a műegyetemen sem azonos a képzítő oklevéllel.

Ad 2. A József Nádor Műegyetem az emlékiratban körülírt indokolással "kénytelen volt a megalkuvás útjára lépni és a mezőgazdasági főiskolák oklevelét a doktori fokozat megszerzésének alapjául elfogadni." ~~Ezt a helyzetet a~~

Érselekményekre bocsássa de ért a határozatot Nagyméltóságod
mindeddig jóvá nem hagyta és még egyetlen ilyen doktorátus
nem történt. Ezent tintelettel kérdjék Nagyméltóságodat, hagyja
a merőgondosági főiskolák oklevelének a doktori fokozat aláján
való elfogadását illető körömi méltóságok.

Fenti fejtegetéseink értelmében

Arra az esetleges ellenvétele, hogy a jogakadémiák hallgatói
a jog- és államtudományi karokon való hallgatás nélkül doktori
díjokért bocsáthatók, és az a merőgondosági főiskolák
art. 1. §-ának, legyen szabad előre art. 1. §-ának, hogy a két
eset párhuzamba nem állítható. A jogakadémiákon nyomasztó
féle záróvizsgát tesznek és képerítést követően nem lehet, hanem a
hallgatók csak abszolutáriusokat kapnak, és az egyetemen ömög
törvényekkel díjaztatott kell tesznek. Errel azonban a merőgondosági
főiskolák oklevelé valójában a műegyetemen a doktorátus alap-
jánul, ~~st. 1. §-a~~ a műegyetem a jelöltek tudását általában nem ellen-
őrizhetné, hanem csak a doktorátus tárgyairól.

Feladat (46.5) tehát arra a vallás és köznevelési miniszternek parancsát befojtása hírcs. Tanszékünk részéről a vallás és köznevelési miniszternek a múlt év szeptember 10-én tartott karj. ülésén járult hozzá Nagyméltóságodnak 70.976/1943. V. sz. levele alapján ahhoz, hogy amennyiben Nagyméltóságod elvi akarából megengedhetőnek tartja, hogy az egyetemi fakultáshoz hasonló adásványban oktató főiskolák hallgatói (az egyetemen doktori fokozatot megszeresettek) az egyetemre a merőgazdasági főiskolák 4 évfolyamát abszolváltsák és oklevelet monent hallgatói és doktori.

Ezt a helyzetet a rektorok emlékirata teljes joggal aggályosnak minősíti. Ez az 1. alatt elmondott szempontokkal sem egyeztethető össze. Rá kell azonban mutatnunk arra, hogy a József Nádor Egyetem merőgazdasági és állatorvosi kara 1943. évi november 10-én tartott karj. ülésén járult hozzá Nagyméltóságodnak 70.976/1943. V. sz. levele alapján ahhoz, hogy amennyiben Nagyméltóságod elvi akarából megengedhetőnek tartja, hogy az egyetemi fakultáshoz hasonló adásványban oktató főiskolák hallgatói (az egyetemen doktori fokozatot megszeresettek) az egyetemre a merőgazdasági főiskolák 4 évfolyamát abszolváltsák és oklevelet monent hallgatói és doktori.

Ad 3. Az a törekvés, hogy az egyetemek által adott képesítő oklevelek címe védett cím legyen és nem egyetemi kötetlélkebe tartozó főiskolák által ugyanolyan oklevél kiadható ne legyen, indokolt és az 1. alatt elmondott elvekből logikusan folyik. A megoldás leglényegesebb kérdése a megkülönböztető címek megválasztása. Azoknak jogszabályba foglalása különösebb problémát nem vet fel.

Ad 4. A rektorok emlékirata célszerűnek tartja a magántanári ügy törvényes rendezését. Az 1937/1 X. t. c. 16. §-ának idézett rendelkezése azonban a magántanári képesítést is az egyetemek számára fenntartott joggá minősíti. Ez a rendelkezés kizárja azt, hogy főiskolai magántanárok vagy jogakadémiai magántanárok, stb. legyenek. E téren tehát nincs másra szükség, minthogy az idézett törvényes rendelkezés hatályosulást a kormány biztosítsa, valamint, hogy az idézett törvény változatlanul fönntartassék.

Az Országos Felsőoktatási Tanács mindezeknél fogva teljes mértékben osztja a rektorok emlékiratának azt a kijelentését, hogy a magyar egyetemek egyértelműen állást foglalnak minden olyan esetleges törekvéssel vagy intézkedéssel szemben, amely bármely főiskolát a doktorrá avatás jogával óhajtana felruházni, és tisztelettel javasolja Nagyméltóságodnak, hogy az emlékiratban foglaltakat, valamint a fent előadottakat magáévá tenni és a megfelelő lépéseket minden illetékes helyen megtenni méltóztassék, hogy az egyetemek hagyományos jogállását, tekintélyét és munkájuk eredményességét fenyegető törekvések, amelyek mögött nem tudományos, hanem egyéni vagy gazdasági érdekek szoktak érvényesülni, erőre ne kapjanak és a tudomány és felsőoktatás életfeltételeit kellően nem ismerő szakminisztériumok részéről támogatásban ne részesüljenek. Tanszékünk ezzel kapcsolatban felhívja

Budapest, 1944 március 6.

Igaz a figyelmeztetés arra a ~~szabály~~ tudománypolitikai szempontból nagyon hátrányos körülményre, amely a Nagyméltóság és a merőgazdasági főiskolák közötti nehézség miatt a vallás és köznevelési miniszter a bányászati és erdőmérnöki Kar Bányászati és Erőmérnöki Intézményeire vonatkozó megállapítások és kimenerése tekintetében a főiskolai miniszterrel a bányászati és erdőmérnöki Kar Erőmérnöki Intézményeire, valamint a merőgazdasági és állatorvosi Kar miniszterrel egyetemesen jár el. Eddel szemben a merőgazdasági főiskolák tanárait a földművelésügyi miniszter elterjesztésére a kormányhoz megv...

egyetemi tanár.

≠ az egyetemi karok is csak a többi kar és az egyetemi tanács tanácsadása
és ellenőrzés mellett képeznek. -2-

ki a munkájának. De a kutatás feladata és természete döntő módon befolyásolja az egyetem szellemét. A kutatásnak döntő szerepe megnyilvánul abban az egyre határozottabban kialakuló helyzetben is, hogy míg az egyetem régebben a két feladatot, a kutatást és az oktatást, egyidejűleg látta el, újabban ez a két feladat egymásutánivá válik. Az egyetem először a diplomáig oktat és a kutatást azután a postgraduáltakkal végzi. Az egyetemnek oly régi és erős autonómiája van, amelyhez csak a római katolikus egyház jogállása hasonlítható. Ez az autonómia, amely az egyetem fogalmától szintén elválaszthatatlan, megnyilvánulása az egész világon egy mély közmeggyőződésnek. Az egyháznak a középkorban kifejlődött jogállása a vetülete az istenfélelemnek és a túlvilági létben való hitnek. Az egyetem autonómiája viszont kifejezése annak a tekintélynek, ami a földi életben csak a tudásnak jár. A tudomány fenntartása és előbbrevitele a társadalom és az állam boldogulásának nélkülözhetetlen tényezője. Az egyetem a tudás fejlesztésének legrégebbre nyúló és máig semmiféle más intézmény által sehol meg nem közelített főszerve. Az egyetemek szaporodása és tudományos autonómiája minden népnél annak az igénynek a jele, hogy a tehetség uralmát és a tudás irányító szerepét kívánják életükben biztosítani.

A technika fejlődésével és az alkalmazott tudományok gyakorlati fontosságának elismerésével, főleg a 19. századtól kezdve, szaporodtak a szakiskolák, amelyek közül több főiskolai rangra emelkedett. Ezek célja elsősorban az oktatás, illetve felsőoktatás, valamely kormányzati szükséglet kielégítése céljából. A szakiskolák és szakfőiskolák egyes szakminisztériumok kezdeményezésére, nekik alárendelten működnek, kötött tanterv alapján és jellemző rájuk, hogy az autonómiát egyetemi értelemben ^{net autonómiát} ~~mindig~~ ^{egy néne} ~~nélkülözik~~. Ezért, ha egyes professzorok ^{tanulmányokkal és} kutatást végeznek is, nem rendelkeznek azzal a független jogállással, ami biztosítéka volna

* az Igazság megalkuvás nélküli és sokszor áldozatot kívánó szolgálatának és hirdetésének. ^{Felment elmozdított karok, egyetemi álló karok, nemerethileg is gyen-gek olyan önkormányzat kifejlesztésére és gyakorlására, amelyre}

A rektorok emlékirata utal arra, hogy már felmerültek a mezőgazdasági főiskolák doktoravatási jogának kivívására irányuló tervek és hasonló törekvések sejthetők legújabbban a Képzőművészeti Főiskola részéről is. Mindkettőnél megállapítható a nagy különbség, ~~egyrészt az egyetemekkel szemben, egyrészt a tanszékek~~ ^{a cél, a tanulmányok} betöltése, a tanárok fegyelmi jogának eltérő szabályozása és az önkormányzat hiánya tekintetében. A doktoravatás jogának megítélésénél két esetet kell megkülönböztetnünk. Azt, amikor az csak tisztán tudományos fokozat és azt, amikor az egyuttal államérvényes képesítés valamely foglalkozás üzésére vagy állás betöltésére. Az államérvényes képesítés nem szükségképpen kapcsolatos a doktorátussal és gyakran független az egyetemtől. A különböző esetekre példák a következők: a hittudományi doktorátus tisztán tudományos képesítés, a papi minőséget a pappászentelés adja, amelyet az Egyház az egyetemtől függetlenül maga végez. Az orvosi képesítést Magyarország az egyetem által adott doktori fok adja, amely egyuttal államérvényes

Pör a különbség világosan kitűnik a József Nádor műegyetem nemerethileg is gyen- (21.765/1934. VKM. sz. r.) és a mezőgazdasági főiskolák nemerethileg is gyen- (232.056/1942. FM. sz. r.) összehasonlításából. A műegyetem célja a műszaki, gazdasági (Közgazdasági, mezőgazdasági, erdőgazdasági, kereskedelmi), közforgalmi és állatorvosi tudományok művelése és tanítása. Errel nemben a mezőgazdasági főiskolák